

द्वितीय वर्ष कला अभ्यासक्रम सत्र पद्धत (III)

महाराष्ट्र प्रशासनाची ओळख

प्रकरण पहिले- महाराष्ट्राची ओळख

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१. महाराष्ट्र राज्य ----- दिवशी अस्तित्वात आले.
अ) १ मे १९६० ब) १ मे १९६१ क) १ मे १९६२ ड) १ मे १९६३
२. सातवाहनकालीन शिलालेखात महाराष्ट्र शब्दाचा उल्लेख खालीलपैकी ----- असा केला जात असे.
अ) महारडु ब) रास्टीक क) महाराठी ड) मरहट्ट
३. महाराष्ट्र शब्दाची उत्पत्ती खालीलपैकी कोणत्या शब्दापासून झाल्याचे विचारवंतांना वाटते.
अ) महाराठी ब) महारडु क) मल्लराष्ट्र ड) वरीलपैकी सर्व
४. मराठी सत्तेच्या आधी महाराष्ट्र राज्यावर कोणत्या राजवटीचे राज्य होते.
अ) आदिलशाही ब) निजामशाही क) दिल्लीचे मोगल बादशहा ड) वरीलपैकी सर्व
५. महाराष्ट्र ही संकल्पना खालीलपैकी कोणत्या काळापासून अस्तित्वात असल्याचे आढळून येते.
अ) प्राचीन काळ ब) मध्ययुगीन काळ क) आधुनिक काळ ड) वरीलपैकी एकही नाही
६. महाराष्ट्राची राजधानी कोणती आहे.
अ) नागपूर ब) पुणे क) मुंबई ड) कोल्हापूर
७. महाराष्ट्रचे पहिले मुख्यमंत्री कोण होते.
अ) श्री. यशवंतराव चव्हाण ब) श्री. शंकरराव चव्हाण क) श्री. शरद पवार ड) श्री. वसंतदादा पाटील
८. महाराष्ट्राची राजभाषा कोणती आहे.?
अ) अहिराणी ब) कोकणी क) मराठी ड) वऱ्हाडी
९. मराठीच्या प्रमुख बोलीभाषा कोणत्या आहेत.
अ) अहिराणी ब) कोकणी क) वऱ्हाडी ड) वरीलपैकी सर्व
१०. महाराष्ट्र विधानसभेत किती सदस्य आहेत.
अ) २८८ ब) २८९ क) २९० ड) २९१
११. संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीत खालीलपैकी कोणत्या नेत्यांनी भाग घेतला होता.
अ) एस.एम.जोशी ब) प्र.के.अत्रे क) भाई डांगे ड) वरीलपैकी सर्व
१२. महाराष्ट्र राज्य निर्मिती पूर्वी कोणते राज्य अस्तित्वात होते.
अ) महागुजराथ ब) महाविदर्भ क) द्विभाषिक मुंबई ड) महामुंबई
१३. लोकसंख्येच्या बाबतीत महाराष्ट्राचा ----- वा क्रमांक लागतो.
अ) पहिला ब) दुसरा क) तिसरा ड) चवथा
१४. भारतात संघराज्याची निर्मिती----- कायदयान्वये करण्यात आली होती.
अ) १९९० चा कायदा ब) १९१९ चा कायदा क) सायमन कमिशन ड) १९३५ चा भारत प्रशासन कायदा
१५. भौगोलिकदृष्ट्या महाराष्ट्रात हे भारतातील ----- क्रमांकाचे राज्य आहे.
अ) प्रथम ब) द्वितीय क) तृतीय ड) चतुर्थ
१६. महाराष्ट्र राज्याच्या सीमा ----- राज्यांना लागून आहेत.
अ) तीन ब) चार क) पाच ड) सहा

१७. महाराष्ट्रात ----- विधानसभा सदस्य आहेत.
अ) २८० ब) २८८ क) २९० ड) २९८
१८. महाराष्ट्रात सद्या ----- जिल्हे आहेत.
अ) ३० ब) ३२ क) ३६ ड) ४०
१९. राज्य प्रशासनाचे स्वरूप खालीलपैकी कोणते आहे.
अ) प्रांत सरकारचा कारभार ब) भारताच्या समग्र प्रशासनाचा एक भाग क) केंद्र सरकारचे नियंत्रण
ड) **वरीलपैकी सर्व**
२०. भारतीय राज्यघटनेने संघराज्यासाठी----- शब्द वापरला आहे.
अ) Federation ब) **Union of State** क) State Power ड) Centre-state
२१. भारतीय राज्य प्रशासनाची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत.
अ) राज्य प्रशासन स्वतंत्र अस्तित्व ब) स्वतंत्र संविधान अभाव क) केंद्रावर आर्थिक अवलंबित्व ड) **वरीलपैकी सर्व**
२२. महाराष्ट्र राज्य प्रशासनाची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत.
अ) वैधानिक विकास मंडळ ब) पंचायत राज स्थापना क) लोकायुक्त व लोकन्यायालये ड) **वरीलपैकी सर्व**
२३. महाराष्ट्र एकूण----- प्रशासकीय विभाग आहेत.
अ) चार ब) पाच क) **सहा** ड) सात
२४. खानदेशात नव्याने निर्माण झालेला जिल्हा----- आहे.
अ) धुळे ब) नाशिक क) **नंदुरबार** ड) जळगाव
२५. खालीलपैकी ----- विभागाच्या नावात बदल करण्यात आला आहे.
अ) **मुंबई** ब) पुणे क) नागपूर ड) औरंगाबाद

प्रकरण दुसरे- राज्य सचिवालय

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१. सचिवालयाच्या इमारतीचे नामकरण मंत्रालय हे ----- मुख्यमंत्र्याच्या काळात झाले होते.
अ) **शंकरराव चव्हाण** ब) शरद पवार क) वसंतदादा पाटील ड) मनोहर जोशी
२. सचिवालयाची आवश्यकता ----- कारणासाठी असते.
अ) मंत्री नवखे व अराजकीय ब) मंत्र्याकडे प्रशासकीय कार्यासाठी वेळ नसतो. क) मंत्री तात्पुरते व विशिष्ट काळापुरते
ड) **वरीलपैकी सर्व**
३. सचिवालयाचे कार्य कोणते आहे.
अ) धोरण निर्मिती ड) वित्तीय व बजेटविषयक कार्य क) अधिनस्थ कार्यालयावर नियंत्रण ड) **वरीलपैकी सर्व**
४. महाराष्ट्र प्रशासनातील सर्वोच्च पद ----- आहे.
अ) **मुख्य सचिव** ब) राज्य पोलिस महासंचालक क) राज्य निवडणूक आयुक्त ड) माहिती आयुक्त
५. मुख्य सचिवाला डॉ. शर्मा आणि गोव्हर यांनी ----- म्हटले आहे.
अ) बॉश ब) **किंग पीन** क) प्रशासनाचा आत्मा ड) यू पीन
६. राज्याचा कार्यकारी प्रमुख----- असतो.
अ) मुख्यमंत्री ब) मंत्री क) **राज्यपाल** ड) राष्ट्रपती
७. मुख्यमंत्री व मंत्रिपरिषदेला सहाय्य करण्यासाठी ----- ची निर्मिती केलेली आहे.
अ) संचालनालय ब) **सचिवालय** क) निवडणूक आयोग ड) माहिती आयोग
८. सचिवालयाचे जनकत्व----- कडे जाते.

- अ) पेशवेशाही ब) मराठेशाही क) **ब्रिटिश राजवट** ड) भारत सरकार
९. मंत्र्याचे अधिकृत सल्लागार----- असतात.
अ) सनदी अधिकारी ब) **सचिव** क) कार्यालयीन कर्मचारी ड) यापैकी नाही.
१०. सचिवालयात सद्या----- खाती आहेत.
अ) २१ ब) २२ क) **२३** ड) २४
११. सचिवाची नेमणूक ----- च्या मर्जीने होते.
अ) राज्यपाल ब) **मुख्यमंत्री** क) मंत्री ड) पक्ष प्रमुख
१२. सचिवाच्या बैठकीचे अध्यक्षस्थान ----- भूषवितो.
अ) **मुख्य सचिव** ब) अतिरिक्त सचिव क) अवर सचिव ड) सहाय्यक सचिव
१३. खर्च प्राधान्य समितीचा अध्यक्ष----- असतो.
अ) मुख्यमंत्री ब) राज्यपाल क) गृहमंत्री ड) **वित्तमंत्री**
१४. महाराष्ट्र राज्याचे सचिवा कुठे आहे.
अ) नागपूर ब) पुणे क) **मुंबई** ड) कोल्हापूर
१५. संचालनालयाच्या प्रमुखाला काय म्हणतात.
अ) **संचालक** ब) सचिव क) विभागीय आयुक्त ड) जिल्हाधिकारी
१६. संचालनालयाचे स्वरूप----- सारखे असते.
अ) विभागीय खाते ब) स्थानिक खाते क) **कार्यकारी खाते** ड) सरकारी खाते.
१७. संचालनालयाची निर्मिती खालील कोणत्या कारणासाठी केलेली आहे.
अ) विशेष कार्य करण्यासाठी ब) सचिवालयाचा ताण कमी करण्यासाठी क) अंमलबजावणी करण्यासाठी ड) **वरीलपैकी सर्व**
१८. संचालनालयाचे खालीलपैक कोणते वैशिष्ट्ये आहे.
अ) संचालनालय म्हणजे संचालकाचे घर होय ब) संचालनालय विशेष काय पार पाडीत असते. क) संचालनालयाच्या कामात एकरूपता आढळून येत नाही ड) **वरीलपैकी सर्व**
१९. संचालनालयाचे खालीलपैकी कोणते प्रमुख कार्य असते.
अ) सल्ला देणे ब) **अंमलबजावणी करणे** क) निर्णय घेणे ड) धोरण आखणी करणे
२०. सचिवालय आणि संचालनालय यातील संबंध सुधारण्यासाठी खालीलपैकी कोणती समिती महाराष्ट्रात नेमली होती.
अ) सर राल्फ समिती ब) **डी.जी.कर्वे समिती** क) गोरवाला समिती ड) नम्बुद्रिपाद समिती
२१. सचिवालय आणि संचालनालय यातील संबंध सुधारण्यासाठी खालीलपैकी कोणते उपाय सूचवले जातात.
अ) संचालनालयाचा अधिक अधिकार द्यावे ब) सचिव आणि संचालक यांच्या वेतनमानात फरक असू नये.
क) सचिव व संचालक पद समकक्ष मानले जावे ड) **वरीलपैकी सर्व**

प्रकरण तिसरे- जिल्हा प्रशासन

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१. भारतात प्राचीन काळापासून ----- हा प्रशासनाचा प्रमुख घटक मानला जातो.
अ) गांव ब) तालुका क) नगर ड) **जिल्हा**
२. भारतात जिल्हा प्रशासनाचा घटक म्हणून कोणत्या राजवटीत उदयाला आला.
अ) मोगल राजवट ब) मराठा राजवट क) **ब्रिटिश राजवट** ड) निजाम राजवट
३. खालीलपैकी कोणत्या शब्दातून जिल्हा शब्दाचा अर्थ व्यक्त होतो.
अ) **विभागाचा उपविभाग** ब) विभागाचा प्रादेशिक विभाग क) विभागाचा मुख्य विभाग ड) वरीलपैकी एकही नाही

४. District हा लॅटिन शब्द कोणत्या क्षेत्रासाठी वापरला जात असे.
अ) कायदा ब) **न्यायदान** क) प्रशासन ड) शिक्षण
५. जिल्हाधिकारी पदाची निर्मिती-----गव्हर्नर जनरल यांनी केली होती.
अ) रॉबर्ट क्लॉईव्ह ब) **वॉरन हेस्टिंग्ज** क) विल्यम बर्टींग ड) लार्ड रिपन
६. जिल्हा ह्या प्रशासकीय घटकास----- राजवटीच्या काळात महत्त्व प्राप्त झाले.
अ) मोगल ब) मराठे क) पेशवे ड) **ब्रिटिश**
७. जिल्हा प्रशासनाचे प्रमुख कार्य-----असते.
अ) **कायदा व सुव्यवस्था** ब) धोरण आखणी क) विकास प्रशासन ड) संरक्षण
८. जिल्हा प्रशासनाचे खालीलपैकी कोणती कार्य आहेत.
अ) महसूल संकलन ब) सार्वजनिक सुरक्षा क) आपत्कालीन कार्य ड) **वरीलपैकी सर्व**
९. जिल्हाप्रशासनाची खालीलपैकी कोणती वैशिष्ट्ये आहेत.
अ) जिल्हा प्रशासनाचा प्रमुख जिल्हाधिकारी असतो. ब) जिल्हा प्रशासन हे राज्य प्रशासन आणि स्थानिक प्रशासन यात दुवा म्हणून काम करते क) जिल्हाच्या ठिकाणी राज्यशासनाची सर्व कार्यकारी अधिकरणे असतात ड) **वरीलपैकी सर्व**
१०. जिल्हाधिकारी यांची निवड कोणाकडून केली जात असते.
अ) **संघ लोकसेवा आयोग** ब) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग क) स्टॉफ सिलेक्शन कमिशन ड) निवड मंडळ
११. जिल्हाधिकाऱ्याला खालीलपैकी कोणकोणत्या जबाबदाऱ्या पार पाडाव्या लागतात.
अ) जिल्हादंडाधिकारी ब) जिल्हा महसूल अधिकारी क) जिल्हा निवडणूक अधिकारी ड) **वरीलपैकी सर्व**
१२. जिल्हाच्या प्रशासकीय प्रमुखास----- म्हणतात.
अ) जिल्हा कार्यकारी अधिकारी ब) जिल्हा पोलिस प्रमुख क) **जिल्हाधिकारी** ड) जिल्हा न्यायाधीश
१३. जिल्हाधिकारी हे पद----- दर्जाचे असते.
अ) **I.A.S.** ब) I.P.S. क) I.F.S. ड) I.C.S.,
१४. जिल्हाधिकारी पदावरील उमेदवाराची----- व ----- मार्गाने निवड होते.
अ) नेमणूक व निवडणुक ब) **बढती व भरती** क) बढती व निवडणुक ड) भरती व निवडणुक
१५. जिल्हाचा जिल्हादंडाधिकारी----- असतो.
अ) जिल्हा कार्यकारी अधिकारी ब) जिल्हा पोलिस प्रमुख क) **जिल्हाधिकारी** ड) जिल्हा न्यायाधीश
१६. जिल्हा प्रशासनाचा केंद्रबिंदू, अन्नदाता, मायबाप वा प्रमुख सूत्रधार असे ----- पदाला पूर्वी म्हटले जात होते.
अ) जिल्हा कार्यकारी अधिकारी ब) जिल्हा पोलिस प्रमुख क) **जिल्हाधिकारी** ड) जिल्हा न्यायाधीश
१७. जिल्हाधिकाऱ्यावरील कामाचा ताण कमी करण्यासाठी कोणते उपाय सुचविले जातात.
अ) जिल्हाचा आकार कमी करावा ब) पुरेशा सेवक वर्ग दयावा क) समितीच्या प्रमुख पदे कमी करावे ड) **वरीलपैकी सर्व**
१८. कायदा व सुव्यवस्थेची प्रमुख तत्त्वे कोणती आहेत.
अ) कायदा व सुव्यवस्था एकमेकांस पूरक ब) कायदा व सुव्यवस्थेला प्राधान्य क) कायद्याचे अधिराज्य ड) **वरीलपैकी सर्व**
१९. कायदा व सुव्यवस्थेच्या पद्धती कोणत्या आहेत.
अ) अधिकार ब) उत्तरदायित्व क) प्रामाणिकपणा ड) **वरीलपैकी सर्व**
२०. कायदा व सुव्यवस्था हा विषय खालीलपैकी कोणत्या सूचित आहे.
अ) केंद्र सूची ब) **राज्य सूची** क) स्थानिक सूची ड) समवर्ती सूची
२१. अधिकार संकल्पनेबद्दल खालीलपैकी कोणते विधान योग्य आहेत.

- अ) अधिकार स्पष्ट व लिखित असावेत ब) अधिकार जबाबदारीच्या प्रमाणत असावेत क) अधिकार पद व कार्यानुसार असावेत ड) **वरीलपैकी सर्व**
२२. गोळीबार करण्यासाठी खालीलपैकी कोणाची परवानगी आवश्यक असते.
अ) जिल्हा पोलिस प्रमुख ब) **जिल्हादंडाधिकारी** क) प्रांताधिकारी ड) तहसिलदार
२३. कायदा व सुव्यवस्था तत्वात बळाचा वापर करण्यापूर्वी----- तत्वांचा वापर करणे आवश्यक असते.
अ) उत्तरदायित्व ब) प्रामाणिकपणा क) **सहनशीलता** ड) चौकशी
२४. कायदा व सुव्यवस्थेची तत्त्वे----- यांनी मांडली आहेत.
अ) डॉ. झाकिर हुसेन ब) **डॉ. एस.एस.खेरा** क) डॉ. रजनी कोठारी ड) डॉ. राजीव भार्गव
२५. कायद्याचे अधिराज्य ही संकल्पना---- यांनी मांडली
अ) **प्रा. डायसी** ब) हेरॉल्ड लास्की क) लार्ड कर्झन ड) मॅकडोनाल्ड

महात्मा गांधीचे अध्ययन

प्रकरण पहिले महात्मा गांधीच्या प्रमुख संकल्पना

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

- महात्मा गांधी कधी जन्माला आले होते.
अ) २ ऑक्टोबर १८६७ ब) २ ऑक्टोबर १९६८ क) **२ ऑक्टोबर १८६९** ड) २ ऑक्टोबर १८७०
- महात्मा गांधीच्या आत्मचरित्राचे नाव काय आहे?
अ) लाईट ऑफ इंडिया ब) **माझे सत्याचे प्रयोग** क) भारताचा शोध ड) पाकिस्तानबद्दल विचार
- महात्मा गांधी यांनी कोणता वर्तमानपत्र सुरू केले होते?
अ) केसरी ब) **यंग इंडिया** क) मूकनायक ड) संवाद कौमुदी
- दक्षिण आफ्रिकेत गांधींनी कोणते वर्तमानपत्र सुरू केले होते?
अ) यंग इंडिया ब) हरिजन क) **इंडियन ओपिनियन** ड) मूकनायक
- गांधींच्या मते साध्य व साधन दोन्ही----- असली पाहिजेत.
अ) **पवित्र** ब) अपवित्र क) योग्य ड) अयोग्य
- गांधींच्या मते सत्यापर्यंत पोहचण्याचे साधन खालीलपैकी कोणते आहे.
अ) संपत्ती ब) शारीरिक शक्ती क) **अहिंसा** ड) सहानुभूती
- महात्मा गांधींचे राजकीय गुरू कोण होते?
अ) रवींद्रनाथ टागोर ब) स्वामी विवेकानंद क) **गोपाळ कृष्ण गोखले** ड) महात्मा फुले
- 'करा वा मरा' ही घोषणा कोणी केली होती?
अ) **महात्मा गांधी** ब) सरोजिनी नायडू क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ड) सुभाष चंद्र बोस
- सत्याग्रहाचे खालीलपैकी आवश्यक तत्त्वे कोणते आहे?
अ) अहिंसा ब) सत्य क) त्रास सहन करण्याची तयारी ड) **वरीलपैकी सर्व**
- गांधींच्या ग्रामराज्याची कोणती वैशिष्ट्ये आहेत?
अ) ग्राम स्वयंपूर्णता ब) आर्थिक विकेंद्रीकरणावर भर क) शारीरिक श्रमावर भर ड) **वरीलपैकी सर्व**
- खालीलपैकी कोणत्या दोन गोष्टींना महात्मा गांधींनी आपली फुफ्फुसे मानले होते?
अ) अहिंसा आणि शांतता ब) सत्य आणि शांतता क) **अहिंसा आणि सत्य** ड) ब्रह्मचर्य आणि अपरिग्रह
- महात्मा गांधींच्या मते स्वराज्य म्हणजे काय?
अ) देशासाठी स्वातंत्र्य ब) **शेवटच्या स्तरातील देशवासियांना स्वातंत्र्य** क) स्वयं-शासन ड) संपूर्ण स्वातंत्र्य
- गांधींजीनी द. आफ्रिकेत ----- संस्थेची स्थापना केली होती.

- अ) भारतीय काँग्रेस ब) सेक्युलर काँग्रेस क) **नाताळ इंडियन काँग्रेस** ड) आफ्रिकन काँग्रेस
१४. निळी कामगारासाठी गांधींनी ----- ठिकाणी चळवळ केली होती.
अ) खेडा ब) **चंपारण्य** क) बारडोली ड) नाखोली
१५. ----- चळवळीमुळे गांधींचे नेतृत्व भारतीयांनी मान्य केले.
अ) चले जाव चळवळ ब) **असहकार चळवळ** क) सविनय कायदेभंग चळवळ ड) खेडा सत्याग्रह
१६. गांधी व आंबेडकर यांच्यात ----- अस्पृश्यांना राखीव जागा देण्यावरून करार झाला होता.
अ) **पुणे करार** ब) लखनौ करार क) लाहोर करार ड) मुंबई करार
१७. गांधीजीवर खालीलपैकी कोणत्या विचारवंताचा प्रभाव होता.
अ) रूसो ब) लॉक क) **रस्किन** ड) थॉमस पेन
१८. भारतीय इतिहासातील ----- काळ हा गांधीयुग म्हणून ओळखला जातो.
अ) १९१५ ते १९४५ ब) १९२० ते १९४० क) १९२० ते १९४५ ड) **१९२० ते १९४७**
१९. गांधींनी सत्याचे ----- दोन प्रकार सांगितले आहेत.
अ) सापेक्ष व असापेक्ष सत्य ब) **साक्षेप व निरपेक्ष सत्य** क) वास्तव व काल्पनिक सत्य ड) आभासी व प्रतिमा सत्य
२०. गांधींनी ----- प्रकारच्या अहिंसेला सर्वश्रेष्ठ मानले आहे.
अ) **वीर पुरूषांची अहिंसा** ब) दुर्बलांची अहिंसा क) भिऱ्या व्यक्तीची अहिंसा ड) निषेधात्मक अहिंसा
२१. आत्मक्लेशाद्वारे हृदय परिवर्तनासाठी गांधी सत्याग्रहात ----- मार्ग वापरण्याचा सल्ला देतात.
अ) असहकार ब) हरताळ क) **उपोषण** ड) निरोधन
२२. गांधींचे राज्यविषयक ----- विचारधारेची निगडित आहेत.
अ) सर्वकषवादी ब) आदर्शवादी क) उदारमतवादी ड) **अराज्यवादी**
२३. विश्वस्त शब्दाचा वापर गांधींनी सर्वप्रथम ----- पुस्तकात केला आहे.
अ) **हिंद स्वराज्य** ब) माझे सत्याचे प्रयोग क) स्वास्थ्य जीवन ड) ग्रामगीता
२४. श्रीमंतानी स्वतःला संपत्तीचे मालक न समजता विश्वस्त समजावे ही संकल्पना कोणत्या नावाने प्रसिद्ध आहे.
अ) ग्रामराज्य ब) रामराज्य क) **विश्वस्त संकल्पना** ड) आदर्श राज्य
२५. गांधींनी हिंद स्वराज्य पुस्तकात कोणावर टीका केलेली आहे.
अ) **रेल्वे, वकिल, डॉक्टर** ब) रेल्वे, पोस्ट, तार क) वकिल, शिक्षक, पत्रकार ड) डॉक्टर, नेते, पत्रकार
२६. गांधींनी सत्याग्रहीच्या खालीलपैकी कोणत्या पात्रता सांगितल्या आहेत.
अ) परमेश्वरावर श्रद्धा असावी ब) संपत्ती व प्रतिष्ठेची अभिलाषा नसावी क) स्वतःबद्दल अपराधीपणाची भावना नसावी ड) **वरीलपैकी सर्व**
२७. हरताळ वा संप म्हणजे काय?
अ) अत्याचारास सहकार्य न करणे ब) **विरोध दाखविण्यासाठी संपूर्ण कामकाज बंद ठेवणे** क) व्यक्ती व गटास समाजविधातक कृती करण्यापासून थांबविणे ड) उपोषण करणे
२८. गांधींनी कोणत्या प्रकारच्या राष्ट्रवादाचे समर्थन केले होते.
अ) जातीय राष्ट्रवाद ब) वांशिक राष्ट्रवाद क) **धर्मनिरपेक्ष राष्ट्रवाद** ड) धार्मिक राष्ट्रवाद
२९. गांधीजी राज्याला----- प्रकारचे यंत्र म्हणतात.
अ) **आत्मा नसलेले** ब) डोळे नसलेले क) हात नसलेले ड) पाय नसलेले
३०. गांधींच्या स्वयंपूर्ण खेड्याच्या संकल्पनेतून खालीलपैकी काय साध्य होईल.
अ) राजकीय व आर्थिक विकेंद्रीकरण ब) हस्त व्यवसायावर आधारित ग्रामोद्योग क) सर्व जीवनावश्यक वस्तूची गावातच प्राप्ती ड) **वरीलपैकी सर्व**
३१. गांधींच्या सर्वोदय संकल्पनेवर कोणत्या विचारवंताचा प्रभाव आहे.

- अ) कार्ल मार्क्स ब) लिओ टॉलस्टॉय क) **जॉन रस्किन** ड) थोरा
३२. गांधींनी पहिले वैयक्तिक सत्याग्रही म्हणून कोणाची निवड केली होती.
अ) जयप्रकाश नारायण ब) **विनोबा भावे** क) जमनादास बजाज ड) राममनोहर लोहिया
३३. गांधी राजकारणाला ----- चे अधिष्ठान देऊ इच्छीत होते.
अ) राजकीय ब) **नैतिक व धार्मिक** क) सामाजिक ड) आर्थिक
३४. गांधीजींनी अस्पृश्यासाठी ----- संज्ञा वापरलेली होती.
अ) दलित ब) **हरिजन** क) शोषित ड) पद्दलित
३५. गांधींनी सत्याग्रहाची खालीलपैकी कोणती साधने सांगितली आहेत.
अ) असहकार ब) उपोषण क) हरताळ ड) **वरीलपैकी सर्व**
३६. खालीलपैकी आत्मक्लेशाचा मार्ग कोणता आहे.
अ) सविनय कायदेभंग ब) हरताळ क) **उपोषण** ड) असहकार
३७. प्रदेशत्याग ही संकल्पना गांधींनी इस्लाम धर्मातील कोणत्या मूळ संकल्पनेपासून घेतली आहे.
अ) **हिजरत** ब) करार क) कयामत ड) काफिर

प्रकरण दुसरे -गांधीचे राजकीय व धर्माबाबतचे विचार

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१. गांधीच्या ग्रामराज्याची कोणती वैशिष्ट्ये आहेत?
अ) ग्राम स्वयंपूर्णता ब) आर्थिक विकेंद्रीकरणावर भर क) शारीरिक श्रमावर भर ड) **वरीलपैकी सर्व**
२. गांधीचे राज्यविषयक ----- विचारधारेची निगडित आहेत.
अ) सर्वकषवादी ब) आदर्शवादी क) उदारमतवादी ड) **अराज्यवादी**
३. गांधीजी राज्याला----- प्रकारचे यंत्र म्हणतात.
अ) **आत्मा नसलेले** ब) डोळे नसलेले क) हात नसलेले ड) पाय नसलेले
४. गांधीच्या अहिंसात्मक राज्याचे आधार खालीलपैकी कोणते आहेत.
अ) स्वयंपूर्ण ग्राम ब) आर्थिक विकेंद्रीकरण क) शारीरिक श्रमावर भर ड) **वरीलपैकी सर्व**
५. महात्मा गांधी शारीरिक श्रमावर भर देऊन खालीलपैकी कोणत्या संकल्पना समाजात रूजविण्याचा प्रयत्न करत होते.
अ) बौद्धिक प्रतिष्ठा ब) **श्रमप्रतिष्ठा** क) सांस्कृतिक प्रतिष्ठा ड) सामाजिक प्रतिष्ठा
६. गांधींनी खालीलपैकी कोणत्या राज्याच्या कोणत्या संकल्पनेला समर्थन दिलेले होते.
अ) निरंकुश राज्य ब) अमर्यादित राज्य क) **न्यूनतम राज्य** ड) साम्यवादी राज्य
७. गांधीच्या स्वयंपूर्ण खेड्याच्या संकल्पनेतून खालीलपैकी काय साध्य होईल.
अ) राजकीय व आर्थिक विकेंद्रीकरण ब) हस्त व्यवसायावर आधारित ग्रामोद्योग क) सर्व जीवनावश्यक वस्तूची गावातच प्राप्ती ड) **वरीलपैकी सर्व**
८. गांधीच्या सर्वोदय संकल्पनेवर कोणत्या विचारवंताचा प्रभाव आहे.
अ) कार्ल मार्क्स ब) लिओ टॉलस्टॉय क) **जॉन रस्किन** ड) थोरा
९. सर्वोदय शब्दाचा खालीलपैकी अर्थ कोणता आहे.
अ) **सर्व + उदय** ब) सरर्व + उदय क) सर्व + उद्धार ड) सर्व + कल्याण
१०. जॉन रस्किनच्या कोणत्या ग्रंथाच्या प्रभावातून गांधींनी सर्वोदय संकल्पना मांडली आहे.
अ) Das Capital ब) **Un to the Last** क) Social Contact ड) World Peace
११. सर्वोदय तत्त्व प्रत्यक्षात आणण्यासाठी सर्वोदयी समाजाची स्थापना खालीलपैकी कोणी केली होती.
अ) राममनोहर लोहिया ब) **विनोबा भावे** क) जयप्रकाश नारायण ड) दादा धर्माधिकारी
१२. खालीलपैकी कोणता सक्रिय समाजवादी नेता सर्वोदयी चळवळीकडे आकर्षित झाला होतो.

- अ) राममनोहर लोहिया ब) अशोक मेहता क) **जयप्रकाश नारायण** ड) मधु दंडवते
१३. सर्वोदयाची प्रमुख गृहितके खालीलपैकी कोणती आहेत.
अ) सर्वांच्या कल्याणात आपले कल्याण आहे. ब) समाजातील सर्व कामाचे मूल्य समान आहे क) श्रमप्रधान जीवन म्हणजे खरे जीवन ड) **वरीलपैकी सर्व**
१४. सर्वोदय विचारधारा खालीलपैकी कोणत्या कार्यक्रमावर भर देते.
अ) राज्यविरहीत समाज ब) प्रतिनिधिक लोकशाहीला विरोध क) पक्षपद्धतीला विरोध ड) **वरीलपैकी सर्व**
१५. गांधींनी सर्वोदयाचे खालीलपैकी कोणते कार्यक्रम सांगितले आहेत.
अ) स्वदेशी ब) विश्वस्त संकल्पना क) स्त्री-पुरुष समानता ड) वरीलपैकी सर्व
१६. सर्वोदय चळवळीच्या मर्यादा खालीलपैकी कोणत्या आहेत.
अ) आदर्शवादावर भर ब) अंमलबजावणीसाठी प्रामाणिक कार्यकर्त्यांचा अभाव क) मानवी गुणांवर अतिरेकी भर ड) **वरीलपैकी सर्व**
१७. राजकारणाच्या अध्यात्मीकरणाच्या कल्पनेचा पुरस्कार गांधींनी कोणाच्या प्रेरणेतून केला होता.
अ) लाला लजपतरॉय ब) **गोपाळ कृष्ण गोखले** क) लोकमान्य टिळक ड) स्वातंत्र्यवीर सावरकर
१८. गांधी राजकारला----- ची जोड देऊ इच्छित होते.
अ) संपत्ती ब) **धर्म** क) ज्ञान ड) सेवा
१९. गांधी राजकारणाला ----- चे अधिष्ठान देऊ इच्छित होते.
अ) राजकीय ब) **नैतिक व धार्मिक** क) सामाजिक ड) आर्थिक
२०. गांधी हिंदू-मुस्लिम संघर्ष कोणत्या राजवटीची देण मानत होते.
अ) **ब्रिटिश** ब) मोगल क) मराठा ड) निजाम
२१. गांधींनी बॅ.जीनाच्या कोणत्या कल्पनेला कडाडून विरोध केला होता.
अ) एक राष्ट्रवाद ब) **द्विराष्ट्रवाद** क) प्रबळ राष्ट्रवाद ड) संयुक्त राष्ट्रवाद
२२. मुस्लिमाना राष्ट्रीय चळवळीत सहभागी करून घेण्यासाठी गांधींनी कोणत्या चळवळीला पाठिंबा दिला होता.
अ) मोहमेडन चळवळ ब) अलिगड चळवळ क) **खिलाफत चळवळ** ड) वहाबी चळवळ
२३. गांधींनी आयुष्यभर ----- निर्माण करण्यासाठी प्रयत्न केले.
अ) **हिंदू-मुस्लिम ऐक्य** ब) हिंदू-मुस्लिमांत संघर्ष क) हिंदू-मुस्लिमांत वादविवाद ड) वरीलपैकी एकही नाही
२४. गांधीजींच्या मते मानवाचे खरे सामर्थ्य हे सशस्त्रबळात नसून ----- आहे.
अ) मनबळात ब) **आत्मबळात** क) बौद्धिकबळात ड) शक्तीबळात

प्रकरण तिसरे -गांधीचे सामाजिक कल्याणासंबंधी विचार

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

- गांधीजींनी अस्पृश्यासाठी ----- संज्ञा वापरलेली होती.
अ) दलित ब) **हरिजन** क) शोषित ड) पद्दलित
- गांधींनी हिंदू धर्मातील कोणत्या अनिष्ट रूढीला विरोध केला होता.
अ) सतीप्रथा ब) **अस्पृश्यता** क) बालविवाह ड) विधवा विवाहास बंदी
- भारतीय समाजातील श्रेष्ठ-कनिष्ठतेच्या भावनेमुळे समाजाचे ----- प्रकारचे स्वातंत्र्य नष्ट झाले.
अ) **राजकीय स्वातंत्र्य** ब) आर्थिक स्वातंत्र्य क) शैक्षणिक स्वातंत्र्य ड) सांस्कृतिक स्वातंत्र्य
- गांधीजी अस्पृश्यता नष्ट करण्यासाठी कोणते उपाय सांगितले होते.

- अ) अस्पृश्यांना मंदिर प्रवेश द्यावा ब) आंतरजातीय विवाहांना प्रोत्साहन क) अस्पृश्यतेला कायदयाने बंदी ड) वरीलपैकी सर्व
५. गांधींनी अस्पृश्यता नष्ट करण्यासाठी गांधींनी अस्पृश्यांना कोणत्या सूचना केल्या होत्या.
अ) मांसाहार वर्ज्य ब) मद्यपान वर्ज्य क) जुगाराची सवयीचा त्याग ड) **वरीलपैकी सर्व**
६. हरिजन सवेक संघाचे पहिले सचिव कोण होते.
अ) जयप्रकाश नारायण ब) **ठक्कर बाप्पा** क) जमनादास बजाज ड) राममनोहर लोहिया
७. अस्पृश्यांच्या विकासासाठी गांधींनी कोणती संस्था स्थापन केली होती.
अ) अस्पृश्यता विकास संस्था ब) हरिजन विकास संस्था क) **हरिजन सेवक संघ** ड) हरिजन आत्मोद्धार संस्था
८. गांधी मते स्त्रियां ----- दृष्ट्या पुरुषांपेक्षा कणखर असतात.
अ) **मानसिक** ब) शारीरिक क) सांस्कृतिक ड) आर्थिक
९. गांधींनी ----- क्षेत्रात स्त्रियांनी सहभाग घ्यावा म्हणून प्रयत्न करत होते.
अ) सामाजिक ब) **राजकीय** क) धार्मिक ड) शैक्षणिक
१०. गांधींनी आपल्या शैक्षणिक विचारांची मांडणी सर्वप्रथम कोणत्या पुस्तकात केलेली आहे.
अ) सत्याचे प्रयोग ब) ग्रामगीता क) **हिंद स्वराज्य** ड) स्वराज्य गाथा
११. नयी तालिम शिक्षण पद्धतीचे खालीलपैकी कोणते घोषवाक्य कोणते आहे.
अ) **जीवनासाठी आणि जीवनाकरवी शिक्षण** ब) जीवन शिक्षण हेच जीवन क) शिक्षणाचा जीवनासाठी उपयोग ड) वरीलपैकी एकही नाही.
१२. मूलोद्योग शिक्षण पद्धतीची खालीलपैकी महत्त्वपूर्ण सूत्रे आहेत.
अ) शिक्षणाच्या केंद्रस्थानी हस्तोद्योग ब) हस्तोद्योगातून शिक्षण खर्च क) हस्तोद्योगा उत्पादनातून शिक्षक वेतन खर्च ड) **वरीलपैकी सर्व**
१३. गांधीचे आर्थिक विचार कोणत्या प्रकारच्या मानवतावादाशी संसुगत होते.
अ) राजकीय ब) **अध्यात्मिक** क) आर्थिक ड) सामाजिक
१४. गांधींनी भांडवलशाहीला पर्याय म्हणून कोणत्या उपाययोजना सूचविल्या होत्या.
अ) स्वयंपूर्ण ग्राम ब) विकेंद्रीत अर्थव्यवस्था क) शारीरिक श्रमावर भर ड) **वरीलपैकी सर्व**
१५. गांधींनी भांडवलवाद आणि यांत्रिक संस्कृतीपासून सुटका करण्यासाठी कोणता संदेश दिला होता.
अ) **खेडयाकडे चला** ब) शहराकडे चला क) विदेशात चला ड) वरीलपैकी एकही नाही.
१६. गांधींनी आरोग्य व स्वच्छता यांचा विचार कोणत्या अंगाने केलेला आहे.
अ) राजकीय व सामाजिक ब) **वैयक्तिक व सामाजिक** क) सामाजिक व आर्थिक क) वैयक्तिक व आर्थिक
१७. गांधीजी शरीर तंदुरस्त ठेवण्यासाठी कोणत्या प्रकारच्या आहाराला प्राधान्य देतात.
अ) मांसाहार ब) **शाहाकार** क) मिश्रित ड) वरीलपैकी एकही नाही.
१८. गांधींनी ग्रामसफाईसाठी कोणकोणते कार्यक्रम सूचविले आहेत.
अ) बंदिस्त गटारी ब) वैयक्तिक स्वच्छतेच्या सोयी क) मोळकी घरे ड) **वरीलपैकी सर्व**
१९. महात्मा गांधींनी शेतकरी व शेतमजूरांनी स्वातंत्र्य चळवळीकडे आकर्षून घेण्यासाठी कोणते कार्यक्रम दिले होते.
अ) परदेशी कापडावर बहिष्कार ब) दारूबंदी क) स्वदेशीचा वापर ड) **वरीलपैकी सर्व**
२०. आदिवासींना राष्ट्रीय प्रवाहात आणण्यासाठी गांधींच्या प्रेरणेने ठक्कर बाप्पा यांनी गुजराथ मध्ये कोणती संस्था स्थापन केली होती.
अ) **भिल्ल सेवा संघ** ब) आदिवासी सेवा संघ क) वंचित सेवा संघ ड) हरिजन सेवक संघ

अमेरिकेचे शासन आणि राजकारण

प्रकरण पहिले अमेरिकेची राज्यघटना

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१. इ.स.१४९२ मध्ये अमेरिका खंडाचा शोध कोणी लावला.
अ) वास्को द गामा ब) कोलंबस क) अमेरिगो वेस्पुसी ड) जॉर्ज वॉशिंग्टन
२. १६०७ ते १७३२ पर्यंत युरोपमधल्या नागरिकांनी अमेरिकेत ----- वसाहती स्थापन केल्या.
अ) १३ ब) १४ क) १५ ड) १६
३. अमेरिकन वसाहतीत सर्वाधिक संख्या कोणत्या देशाच्या नागरिकांची होती.
अ) जर्मनी ब) स्पेन क) इंग्लंड ड) फ्रान्स
४. अमेरिकेत खालीलपैकी कोणत्या प्रकारच्या वसाहती होत्या.
अ) काऊन वसाहती ब) प्रोप्रायटरी वसाहती क) चार्टर वसाहती ड) वरीलपैकी सर्व
५. अमेरिकन वसाहतीवर कोणाची सार्वभौम सत्ता होती.
अ) इंग्लंडचा राजा ब) इंग्लंडचा पंतप्रधान क) इंग्लंडचे मंत्रिमंडळ ड) इंग्लंडचे पार्लमेंट
६. अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्धातील खालीलपैकी प्रमुख घोषण कोणती होती.
अ) प्रतिनिधित्वाशिवाय कर नाही ब) सत्तेशिवाय कर नाही क) कराशिवाय इंग्लंडचे राज्य नाही ड) वरीलपैकी सर्व
७. ब्रिटिश संसद आणि अमेरिकन वसाहती वसाहतीतील संघर्षाचे खालीलपैकी कोणते कारण होते.
अ) अमेरिकन वसाहती इंग्लंडपासून हजारो मैल दूर होत्या ब) ब्रिटिश अधिकारी अन्यायी होते. क) ब्रिटिश पार्लमेंटने विविध वस्तूवर कर लावले ड) वसाहतींना इंग्लंडच्या राजाची सत्ता मान्य नव्हती.
८. अमेरिकन वसाहतीच्या बाबतीत इंग्लंडच्या पार्लमेंटला कायदा करता येत नव्हता कारण?
अ) वसाहतीवर संसदेची सार्वभौम सत्ता होती ब) वसाहतीवर इंग्लंडच्या राजाची सार्वभौम सत्ता होती. क) वसाहती सार्वभौम होत्या ड) अमेरिकेत पार्लमेंट अस्तित्वात नव्हते.
९. ५ सप्टेंबर १७७४ रोजी ----- येथे वसाहतीची पहिली काँटिनेंटल काँग्रेस बोलविली होती.
अ) फिलाडेल्फिया ब) न्यूयॉर्क क) कोलंबिया ड) वॉशिंग्टन
१०. अमेरिकन वसाहतींनी ब्रिटिश सत्तेविरुद्ध संघर्षात कोणाच्या नेतृत्वाखाली राष्ट्रीय सेना उभारली होती.
अ) अब्राहम लिंकन ब) थॉमस जेफरसन क) जॉर्ज वॉशिंग्टन ड) हॅमिल्टन
११. ----- रोजी अमेरिकन वसाहतींनी स्वातंत्र्याची घोषणा केली.
अ) ४ जुलै १७७६ ब) १४ जुलै १७७६ क) २४ जुलै १७७६ ड) २८ जुलै १७७६
१२. फिलाडेल्फिया परिषदे संघराज्यवाद व संघराज्यविरोधी यांच्यात कोणत्या कारणावरून वाद झाला होता.
अ) घटनेत मूलभूत हक्कांच्या समावेशावरून ब) घटनेत केंद्राच्या हक्कांचा समावेशावरून क) घटने राज्याच्या हक्कांच्या समावेशनावरून ड) वरीलपैकी एकही नाही
१३. अमेरिकेची राज्यघटना जगात सर्वात लहान असण्याचे खालीलपैकी कोणते कारण आहे.
अ) अध्यक्षीय शासन पद्धत ब) सत्ताविभाजन सिद्धांत क) राज्यघटनेत फक्त मूलभूत तत्त्वांचा समावेश आहे ड) संघराज्य पद्धत
१४. अमेरिकेत राज्यसंघ कोणत्या कारणामुळे यशस्वी होऊ शकला नाही.
अ) मध्यवर्ती सत्तेचा अभाव ब) काँग्रेसला मर्यादित अधिकार क) राज्यांना फुटून निघण्याचा अधिकार ड) वरीलपैकी सर्व
१५. अमेरिकेचे पहिले राष्ट्राध्यक्ष कोण होते.
अ) अब्राहम लिंकन ब) थॉमस जेफरसन क) जॉर्ज वॉशिंग्टन ड) हॅमिल्टन

१६. अमेरिकन राज्यघटनेची प्रमुख वैशिष्ट्ये कोणती आहे.
अ) लिखित व सर्वात छोटी राज्यघटना ब) सत्ताविभाजन तत्व क) अध्यक्षीय पद्धत ड) वरीलपैकी सर्व
१७. अमेरिकन राज्यघटना ----- प्रकारची राज्यघटना मानली जाते.
अ) परिवर्तनीय ब) परिदृढ क) अंशतः परिदृढ आणि अंशतः परिवर्तनीय ड) वरीलपैकी एकही नाही
१८. अमेरिकन राज्यघटनेतील घटनादुरुस्तीच्या पद्धतीत प्रमुख कोणते दोष आहेत.
अ) परिदृढ पद्धत ब) घटनादुरुस्तीवरील बंधन क) कालमर्यादाचा अभाव ड) वरीलपैकी सर्व
१९. अमेरिकेच्या राज्यघटनेत मूलभूत हक्कांचा समावेश----- वर्षी करण्यात आला होता.
अ) १७९१ ब) १७९२ क) १७९३ ड) १७९४
२०. अमेरिकन राज्यघटनेने १९ व्या आणि २४ व्या दुरुस्तीनुसार खालीलपैकी कोणाला मतदानाचा अधिकार दिलेला आहे.
अ) स्त्रियांना ब) पुरुषांना क) १८ वर्षावरील सर्व स्त्री व पुरुषांना ड) कृष्णवर्गीयांना
२१. अमेरिकन संघराज्यात सद्या--- राज्ये आहेत.
अ) ४८ ब) ५० क) ५२ ड) ५५
२२. अमेरिकन संघराज्याची खालीलपैकी कोणती वैशिष्ट्ये आहेत.
अ) केंद्राकर्षी संघराज्य ब) अधिकारविभागणी क) लिखित व परिदृढ राज्यघटना ड) वरीलपैकी सर्व
२३. अमेरिकेच्या घटनेत खालीलपैकी कोणत्या मार्गांनी दुरुस्ती करता येते.
अ) काँग्रेसमार्फत ब) घटकराज्यामार्फत क) अ व ब दोन्हीही बरोबर ड) अ व ब दोन्हीही चूक
२४. अमेरिकन संविधानाच्या संरक्षणाची जबाबदारी खालीलपैकी कोणावर सोपविली आहे.
अ) राष्ट्राध्यक्ष ब) सर्वोच्च न्यायालय क) काँग्रेस ड) गव्हर्नर
२५. अमेरिकन राज्यघटनेच्या विकासात कोणकोणत्या घटकांचा वाटा आहे
अ) काँग्रेसने केलेले कायदे ब) रूढी व परंपरा क) न्यायालयाचे निर्णय ड) वरीलपैकी सर्व

प्रकरण दुसरे-अमेरिकन शासन आणि प्रशासन

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१. अमेरिकेत काँग्रेसची खालीलपैकी कोणती सभागृहे आहेत.
अ) सिनेट ब) प्रतिनिधीगृह क) अ व ब दोन्हीही बरोबर क) अ व ब दोन्ही चूक
२. अमेरिकेत सद्या किती घटकराज्य आहेत.
अ) ५० ब) ५२ क) ५४ ड) ५६
३. अमेरिकेच्या सिनेट सभागृहात प्रत्येक राज्याला----- जागा बहाल केलेल्या आहेत.
अ) एक ब) दोन क) तीन ड) चार
४. सिनेट हे ----- प्रकारचे सभागृह आहे.
अ) अस्थायी ब) हंगामी क) स्थायी ड) वरीलपैकी एकही नाही
५. सिनेट सदस्याचा कार्यकाल ---- वर्ष इतका असतो.
अ) चार वर्ष ब) सहा वर्ष क) आठ वर्ष ड) दहा वर्ष
६. ----- हा सिनेटचा पदसिद्ध सभापती असतो.
अ) राष्ट्राध्यक्ष ब) उपराष्ट्राध्यक्ष क) सर्वोच्च न्यायालयाचा सरन्यायाधीश ड) अॅटनी जनरल
७. अध्यक्षांने केलेल्या नेमणूका आणि परराष्ट्राशी तह, कराराबाबत----- सभागृहातीच मान्यता आवश्यक असते.
अ) सिनेट ब) प्रतिनिधीगृह क) पार्लमेंट ड) संसद
८. अमेरिकेतील सिनेट हे सभागृह प्रतिनिधीगृहापेक्षा----- प्रकारचे सभागृह आहे.
अ) दुर्बल ब) कनिष्ठ ड) शक्तिशाली ड) व्यवहारी
९. प्रतिनिधीगृहातील सदस्याची संख्या ---- इतकी आहे.

- अ) ४२० ब) ४२५ क) ४३० ड) ४३५
१०. प्रतिनिधीगृह सदस्याची निवड कोणाकडून होते.
अ) सिनेट सदस्य ब) राष्ट्राध्यक्ष क) **जनता** ड) गव्हर्नर
११. प्रतिनिधीगृहाचा कार्यकाल---- वर्षाचा आहे.
अ) **दोन** ब) चार क) सहा ड) आठ
१२. प्रतिनिधीगृहाच्या सभापतीला खालीलपैकी कोणते अधिकार आहेत.
अ) बैठकीचे अध्यक्षस्थान स्वीकारणे ब) सभासदाच्या विशेषाधिकाराचे संरक्षण करणे क) समान मते पडल्यास निर्णायक मत देणे ड) **वरीलपैकी सर्व**
१३. अध्यक्षपदाच्या निवडणुकीत कोणत्याही उमेदवाराला बहुमत न मिळाल्यास जास्त मते मिळविणाऱ्या पहिल्या तीन उमेदवारातून एकाची अध्यक्ष म्हणून निवड करण्याचा अधिकार ----- गृहाला आहे.
अ) सिनेट ब) **प्रतिनिधीगृह** क) राज्याचे कायदेमंडळ ड) वरीलपैकी एकही नाही
१४. अमेरिकेच्या प्रशासकीय सेवेची खालीलपैकी कोणती कामे आहेत.
अ) उपदेश व सल्ला देणे ब) धोरणआखणी व अंमलबजावणी करणे क) प्रदत्त विधिनियम करणे ड) **वरीलपैकी सर्व**
१५. अमेरिकन अध्यक्षपदाची पदाची निवडणूक लढविण्यासाठी खालीलपैकी कोणती पात्रता आवश्यक असते.
अ) अमेरिकन संघराज्य नागरिक ब) वय ३५ वर्ष पूर्ण क) अमेरिकन संघराज्यात चौदा वर्ष वास्तव्य ड) **वरीलपैकी सर्व**
१६. अमेरिकन राष्ट्राध्यक्षाचा कार्यकाल--- वर्षाचा असतो.
अ) दोन ब) तीन क) **चार** ड) पाच
१७. १९५१ साली राज्यघटनेत झालेल्या बाविसाव्या दुरुस्तीनुसार एका व्यक्तीला फक्त ---- वेळा अध्यक्ष होता येते.
अ) एक ब) **दोन** क) तीन ड) चार
१८. अमेरिकेच्या राष्ट्राध्यक्षाना पदावरून दूर करण्यासाठी ----- मार्गाचा अवलंब करावा लागतो.
अ) अविश्वास प्रस्ताव ब) **महाभियोग प्रस्ताव** क) सार्वमत ड) प्रत्यावाहन
१९. अमेरिकन अध्यक्षाची निवड---- मार्गाने होते.
अ) प्रत्यक्ष ब) **अप्रत्यक्ष** क) बळ ड) संमती
२०. अध्यक्षीय मतदाराची संख्या किती असते.
अ) ४३५ ब) **५३५** क) ६३५ ड) ७३५
२१. अमेरिकेचे अध्यक्षपद रिक्त झाल्यास---- हा आपोआप अध्यक्ष बनतो.
अ) **उपराष्ट्राध्यक्ष** ब) प्रतिनिधीगृह सभापती क) सर्वोच्च न्यायालय सरन्यायाधीश ड) गव्हर्नर
२२. अमेरिकन मंत्रीमंडळाचे वैशिष्ट्ये खालीलपैकी कोणते आहे.
अ) मंत्री काँग्रेसचे सभासद नसतात. ब) मंत्री अध्यक्षांना जबाबदार असतात. क) मंत्र्यांशी नेमणूक व बरखास्ती करण्याचा अधिकार अध्यक्षांना असतो ड) **वरीलपैकी सर्व**
२३. अमेरिकन घटकराज्य प्रशासनाची कोणती वैशिष्ट्ये आहेत.
अ) घटकराज्यांना समान दर्जा ब) घटकराज्यांना लिखित संविधान क) सत्ताविभाजन व संतुलन सिद्धांताचा स्वीकार ड) **वरीलपैकी सर्व**
२४. अमेरिकेतील घटकराज्याचा कार्यकारीप्रमुख कोण असतो.
अ) कायदेमंडळ ब) न्यायमंडळ क) **गव्हर्नर** ड) राष्ट्राध्यक्ष
२५. अमेरिकेतील राज्याच्या गव्हर्नरची निवड कोणाकडून केली जाते.
अ) **प्रत्यक्ष जनता** ब) राज्याचे कायदेमंडळ क) राष्ट्राध्यक्ष ड) काँग्रेस

२६. अमेरिकन संघराज्यात खालीलपैकी कोणती न्यायालये अस्तित्वात आहे.

अ) सर्वोच्च न्यायालय ब) कोर्टस् ऑफ अपील क) डिस्ट्रिक्ट कोर्ट ड) वरीलपैकी सर्व

२७. अमेरिकेतील सर्वोच्च न्यायालयातील न्यायाधीशाची नेमणूक----- करत असतो.

अ) काँग्रेस ब) जनता क) राष्ट्राध्यक्ष ड) गव्हर्नर

२८. घटनेच्या संरक्षणासाठी अमेरिकन सर्वोच्च न्यायालयाला खालीलपैकी कोणता महत्त्वाचा अधिकार प्रदान केलेला आहे.

अ) न्यायदान करणे ब) न्यायालयीन पुनर्विलोकन क) पुनर्विचार ड) प्रारंभिक

२९. न्यायालयनी पुनर्विलोकन तत्त्वाच्या खालीलपैकी कोणत्या मर्यादा आहेत.

अ) न्यायालय कायदेमंडळापेक्षा जास्त श्रेष्ठ बनते. ब) सत्ताविभाजन तत्त्वांशी विसंगत क) न्यायाधीशाच्या पुरामतवादी मताचा प्रभाव ड) वरीलपैकी सर्व

३०. आधुनिक काळात अमेरिकेतील ----- अधिकार व महत्त्व प्रचंड वाढलेले आहे.

अ) काँग्रेस ब) न्यायालय क) राष्ट्राध्यक्ष ड) गव्हर्नर

प्रकरण तिसरे-राजकीय पक्ष व अमेरिकन पक्ष पद्धती

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१. अमेरिकेत कोणत्या प्रकारची पक्षपद्धती आहे.

अ) एक पक्ष पद्धती ब) द्विपक्ष पद्धती क) बहुपक्ष पद्धती ड) अनेक पक्ष पद्धती

२. अमेरिकेत खालीलपैकी कोणते प्रमुख पक्ष आहेत.

अ) रिपब्लिक ब) डेमोक्रेटिक क) अ व ब दोन्ही बरोबर क) अ व ब दोन्हीही चूक

३. अमेरिकन पक्ष पद्धतीची खालीलपैकी कोणती प्रमुख वैशिष्ट्ये आहेत.

अ) तत्त्व आणि सिद्धांताचा अभाव ब) पक्षनिष्ठेचा अभाव क) समान धोरण व कार्यक्रमाचा पुरस्कार ड) वरीलपैकी सर्व

४. अमेरिकेतील राजकीय पक्ष खालीलपैकी कोणती कार्य पार पाडत असतात.

अ) धोरणनिश्चिती ब) राजकीय एकत्रीकरण क) निवडणूक लढविणे ड) वरीलपैकी सर्व

५. अमेरिकेत हितसंबंध गटाची स्थापना खालीलपैकी कोणत्या कारणामुळे झालेली आहे.

अ) हितसंबंध संवर्धन ब) हितसंबंध रक्षण क) हितसंबंध निर्णयकेंद्रापर्यंत पोहचविण्यासाठी ड) वरीलपैकी सर्व

६. अमेरिकेत कोणत्या प्रकारचे हितसंबंधी गट सर्वात शक्तीशाली आहेत.

अ) देशभक्त गट ब) सुधारणावादी गट क) आर्थिक व व्यावसायिक गट ड) पर्यावरणवादी गट

७. दबावगटाकडून खालीलपैकी कोणते कार्य पार पाडले जाते.

अ) जनतेच्या मागण्या शासनापर्यंत नेणे ब) लॉबिंगचे कार्य क) राजकीय पक्षाशी संपर्क प्रस्थापित करणे ड) वरीलपैकी सर्व

८. अमेरिकेतील दबावगट खालीलपैकी कोणत्या कार्यपद्धतीचा वापर करतात.

अ) व्यक्तिशः सदस्यावर दबाव टाकतात ब) कोणत्या पक्षाशी कायमस्वरूपी संबंध प्रस्थापित करत नाही क) स्वतःच्या हितसंबंधाबाबत दबाव टाकतात ड) वरीलपैकी सर्व

९. अमेरिकेत कोणत्या प्रश्नावरून यादवी युद्ध सुरू झाले होते.

अ) स्वातंत्र्य ब) गुलामगिरी क) मतदान हक्क ड) स्त्रिया

१०. अमेरिकन सर्वोच्च न्यायालयाने १८९६ मध्ये खालीलपैकी कोणत्या व्यवस्थेचे समर्थन करणारा निकाल दिला होता.

अ) समान पण अलग ब) समसमान क) समान पण विषम ड) समान पण न्याय

११. यादवी युद्धाच्या काळात ----यांनी गुलामगिरी नष्ट करण्याची घोषणा केली होती.

अ) जॉर्ज वॉशिंग्टन ब) थॉमस जेफरसन क) अब्राहम लिंकन ड) जॉन अँडम्स

१२. खालीलपैकी कोणत्या कायद्यानुसार सार्वजनिक ठिकाणी वर्गभेद आणि अलगीकरण पाळण्यास बंदी लादली.

- अ) गुलामगिरी निर्मूलन कायदा ब) भेदभाव निर्मूलन कायदा क) **नागरी हक्क कायदा** ड) वर्णभेद समाप्त कायदा
१३. अमेरिकेतील स्त्रियांना कोणत्या घटना दुरुस्तीनुसार मतदानाचा अधिकार देण्यात आला आहे.
अ) १८ ब) १९ क) २० ड) २१
१४. अमेरिकेत स्त्रियांच्या मतदान हक्कासाठी खालीलपैकी कोणत्या संघटना निर्माण झालेल्या आहेत.
अ) नॅशनल ऑर्गनायझेशन ऑफ वुमेन ब) फेडरेशन ऑफ वुमेन क्लब क) लिग ऑफ वुमेन वोटर्स ड) **वरीलपैकी सर्व**
१५. अमेरिकेचे मूळ रहिवाशी ---- आहेत.
अ) निग्रो ब) श्वेत वर्णीय क) **रेड इंडियन** ड) इंडियन
१६. अमेरिकेत रॅचेल कारसन यांच्या ---- पुस्तकामुळे पर्यावरण चळवळींनी जोर धरला
अ) **Silent Spring** ब) Population Bomb क) Environment Issues ड) Global Warming
१७. प्रसार माध्यमांना लोकशाहीचा ----- मानले जाते.
अ) पहिला स्तंभ ब) दुसरा स्तंभ क) तिसरा स्तंभ ड) **चौथा स्तंभ**
१८. अमेरिकेच्या राजकारणावर प्रभाव पाडणारी सामाजिक माध्यमे खालीलपैकी कोणती आहेत.
अ) Facebook ब) WhatsApp क) Instagram ड) **वरीलपैकी सर्व**
१९. अमेरिकन प्रसार माध्यमे खालील कोणत्या गोष्टीवर प्रभाव पाडतात.
अ) शासन निर्णय ब) काँग्रेसचे कायदे क) न्यायालयाचे निर्णय ड) **वरीलपैकी सर्व**
२०. अमेरिकेच्या इतिहासात पहिल्यादा उपराष्ट्रपती खालीलपैकी कोणती स्त्रीची निवड झालेली आहे.
अ) **कॅमिला हॅरिस** ब) गेरॉल्डिन फेरॅरो क) हिलरी क्लिंटन ड) मिशेल ओबामा

राज्यशास्त्रातील संशोधन पद्धती

प्रकरण पहिले-संशोधन पद्धतीची ओळख

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१. संशोधनाची जननी खालीलपैकी कोणाला म्हटले जाते.
अ) **कुतूहल किंवा जिज्ञासा** ब) भावना क) बुद्धी ड) मन
२. संशोधन शब्द खालीलपैकी कोणत्या दोन संज्ञापासून बनलेला आहे.
अ) Re and seirch ब) **Re and Search** क) Re and Suarch ड) Re and Saearch
३. ज्ञानासाठी शोध (Search of Knowledge) हा शब्द सर्वसामान्य व्यवहारात कोणत्या शब्दाशी संबंधित वापरला जातो.
अ) अवलोकन . ब) निरीक्षण क) विश्लेषण ड) **संशोधन**
४. संशोधन शब्दाचा खालीलपैकी कोणता अर्थ सांगता येईल.
अ) पुन्हा शोध घेणे ब) तपासणी करणे क) परीक्षण करणे ड) **वरीलपैकी सर्व**
५. स्लेसिंजर व स्टीफेन्सन यांनी संशोधन प्रक्रियेचे खालीलपैकी कोणते पैलू सांगितलेले आहेत.
अ) सामान्यीकरणाच्या हेतूने संकल्पनांची जाणीवपूर्वक हाताळणी ब) प्रस्थापित ज्ञानात सुधारणा घडवून आणणे क) प्रमाणित ज्ञानाचा सिद्धांत निर्मितीसाठी उपयोग ड) **वरीलपैकी सर्व**
६. संशोधनाचा खालीलपैकी कोणता उद्देश असतो.
अ) **ज्ञानाची प्राप्ती** ब) पैसांची प्राप्ती क) प्रसिद्धी प्राप्ती ड) मनोरंजन
७. आधुनिक काळात संशोधनाचे महत्त्व कोणत्या कारणामुळे वाढते आहे.

- अ) ज्ञानाचा विस्तार ब) भविष्यकालीन निर्णयास मदत क) व्यावहारिक उपयोग ड) वरीलपैकी सर्व
८. संशोधनाच्या माध्यमातून खालील कोणत्या गोष्टीचा शोध घेता येतो.
अ) खनिजांचा शोध घेता येतो. ब) हरवलेल्या वस्तूचा शोध घेता येतो. क) कार्यकारण संबंधाचा शोध घेता येतो
ड) पैसा कमविण्याचा शोध घेता येतो.
९. संशोधन पद्धतीची खालीलपैकी कोणती वैशिष्ट्ये आहेत.
अ) ज्ञानाचा विस्तार ब) कार्यकारण संबंधाचा शोध क) व्यावहारिकतेला उत्तेजन ड) वरीलपैकी सर्व
१०. आधुनिक काळात संशोधनासमोरील मुख्य समस्या कोणती आहे.
अ) वाडू;मयचौरी ब) तथ्याचा अभाव क) साधनाचा अभाव ड) वेळेची अनुपलब्धता
११. खालीलपैकी संशोधना समोरील प्रमुख समस्या कोणत्या आहेत.
अ) चांगल्या प्रशिक्षिकांची कमतरता ब) वेळ आणि पैसा क) प्रोत्साहनाचा अभाव ड) वरीलपैकी सर्व
१२. सामाजिकशास्त्रात कोणत्या प्रकारचे अध्ययन करण्यास अडचणी येतात.
अ) व्यक्तिनिष्ठ अध्ययन ब) वस्तुनिष्ठ क) प्रायोगिक अध्ययन ड) ऐतिहासिक अध्ययन
१३. सामाजिक घटना व समस्या याबाबतीत ज्ञान प्राप्त व्हावे म्हणून केलेल्या क्रमबद्ध संशोधनाला----- काय म्हणतात?
अ) सामाजिक संशोधन ब) सामान्य संशोधन क) विशेष संशोधन ड) वरीलपैकी एकही नाही
१४. संशोधनासाठी खालीलपैकी कोणत्या गोष्टीची आवश्यकता असते.
अ) संयम ब) पैसा क) वेळ ड) वरीलपैकी सर्व
१५. संशोधन पद्धतीच्या माध्यमातून ----- प्रकारच्या उपागमचे ज्ञान प्राप्त होत असते.
अ) आंतरराष्ट्रीय ब) आंतरविद्याशास्त्रीय क) आंतरदेशीय ड) वैज्ञानिक

प्रकरण दुसरे-संशोधन पद्धती

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१. संशोधन कार्यातील अंतिम टप्पा कोणता असतो.
अ) समस्या सूत्रण ब) माहिती संकलन क) अहवाल लेखन ड) साहित्य सर्वेक्षण
२. संशोधन प्रक्रियेत----- हा प्रथम टप्पा मानला जातो.
अ) संशोधन समस्येची मांडणी ब) संशोधन आराखडा निर्मिती क) संशोधन साधने निश्चिती ड) यापैकी नाही
३. -----हा संशोधन आराखड्याचा आत्मा मानला जातो.
अ) समस्या सूत्रण ब) पूर्वनियोजन क) भाकितकथन ड) गृहित कृत्ये
४. संशोधनाच्या खालीलपैकी कोणत्या पायऱ्या आहेत.
अ) समस्या सूत्रण ब) माहितीचे संकलन क) माहितीचे विश्लेषण ड) वरीलपैकी सर्व
५. गृहितकृत्य म्हणजे काय?
अ) संशोधन समस्येची संभाव्य उत्तरे ब) संशोधन समस्येबद्दल नकारात्मक मत क) संशोधनाबद्दल अचूक मत ड) संशोधनाची व्यावहारिकता
६. गृहित कृत्यांची खालीलपैकी कोणती उगमस्थाने आहेत.
अ) वैयक्तिक अनुभव ब) सामान्य संस्कृती क) सादृश्यता ड) वरीलपैकी सर्व
७. संशोधनाला खालील कोणत्या घटकामुळे दिशा प्राप्त होते.
अ) प्रश्नावली ब) मुलाखत क) गृहित कृत्य ड) अनुसूची
८. गृहितकृत्याचे महत्त्व खालील कोणत्या घटकामुळे वाढते आहे.

- अ) अध्ययन क्षेत्र मर्यादित राहते ब) संशोधनाच्या उद्देशात स्पष्टता येते क) अध्ययनास निश्चितता प्राप्त होते. ड) वरीलपैकी सर्व
१. गृहित कृत्य निर्मितीबाबत अयोग्य विधान निवडा.
अ) गृहितकृत्यामुळे संशोधनात वेळ, श्रम व वेळची बचत होते. ब) गृहितकृत्यामुळे निष्कर्ष निर्मितीस सहाय्य होते. क) **गृहितकृत्यामुळे अयोग्य पद्धतीने तथ्यसंकलन होते.** ड) गृहितकृत्यामुळे संशोधन कार्यास दिशा प्राप्त होते.
१०. सामाजिकशास्त्रात संशोधनाचे कोणते प्रकार असतात.
अ) व्यक्तिनिष्ठ अध्ययन ब) वस्तुनिष्ठ अध्ययन क) **अ आणि ब दोन्ही बरोबर** ड) अ आणि ब दोन्ही चूक
११. वस्तुनिष्ठता म्हणजे काय?
अ) **संशोधनावर पूर्वग्रहाचा प्रभाव पडू न देणे** ब) पूर्वग्रहदूषित संशोधन क) पुरावाविहरीत संशोधन ड) सांख्यिक संशोधन
१२. राज्यशास्त्रीय संशोधनात वस्तुनिष्ठता प्राप्तीच्या मार्गात खालीलपैकी कोणते अडथळे येतात.
अ) संशोधन समस्या निवडीवर मूल्यांचा प्रभाव ब) संशोधनात वापरली जाणारी भाषा क) संशोधकाचे पूर्वग्रह ड) **वरीलपैकी सर्व**
१३. वस्तुनिष्ठता प्राप्तीसाठी खालील कोणत्या उपायाचा अवलंब करणे गरजेचे असते.
अ) प्राथमिक साधनाचा वापर ब) पारिभाषिक संज्ञांचा वापर क) सांख्यिकीय मापन पद्धतीचा वापर ड) **वरीलपैकी सर्व**
१४. वस्तुनिष्ठतेच्या प्रमुख समस्या कोणत्या?
अ) पक्षपात ब) पूर्वग्रह क) व्यक्तीगत प्रभाव ड) **वरीलपैकी सर्व**
१५. वस्तुनिष्ठतेचे महत्त्व आधुनिक काळात खालील कोणत्या कारणामुळे वाढते आहे.
अ) निष्पक्ष निष्कर्ष प्राप्ती ब) योग्य व प्रातिनिधिक तथ्य प्राप्ती क) नवीन संशोधनला चालना ड) **वरीलपैकी सर्व**
१६. जोहॅन गॅल्टुगने वस्तुनिष्ठतेच्या कोणत्या दोन कसोट्या सांगितलेल्या आहेत.
अ) एखादा विशिष्ट घटनेचा एकाच निरीक्षकाने पुनः पुनः केलेल्या अवलोकनावरून निघणारे निष्कर्ष सारखेच असले पाहिजे.
ब) एखाद्या घटनेच्या निरनिराळ्या निरीक्षकांनी केलेल्या अवलोकनावरून त्यांनी काढलेले निष्कर्ष सारखेच असले पाहिजे.
अ) **अ आणि ब दोन्ही** ब) फक्त अ क) फक्त ब ड) अ व ब दोन्हीही नाही
१७. प्रश्नावली म्हणजे-----
अ) प्रश्न विचारण्याची एक शास्त्रीय पद्धत असते. ब) **प्रश्नांची यादी असते जी पोस्टाने निवेदकाकडे पाठविली जाते.** क) प्रश्नांची सूची संशोधक स्वतः भरतो ड) वरीलपैकी एकही नाही.
१८. साक्षर व्यक्तीपुरते वापरावयाचे तथ्य संकलनाचे तंत्र कोणते?
अ) मुलाखत ब) निरीक्षण क) **प्रश्नावली** ड) वरील सर्व
१९. प्रश्नावलीबद्दल खालील विधानातून योग्य विधान निवडा
अ) **प्रश्नावलीत लिखित स्वरूपात निवेदकाने भरलेल्या माहितीतून अभ्यासक माहिती मिळवितो.** ब) प्रश्नावली भरतांना निवेदकाचे निरीक्षण करून अभ्यासक माहिती मिळवितो. क) प्रश्नावलीबाबत निवेदकांशी विचारविनिमय करून अभ्यासक माहिती मिळवितो. ड) यापैकी एकही नाही.
२०. बंदिस्त, मुक्त आणि चित्रमय प्रश्नावली हे प्रश्नावलीचे प्रकार कोणत्या घटकाच्या आधारावर केले जातात.
अ) प्रश्नाची संख्या ब) **प्रश्नाचे स्वरूप** क) प्रश्नाची रचना ड) प्रश्नाचे महत्त्व

२१. खालील विधानातून अयोग्य विधान निवडा.
२२. अ) प्रश्नावलीचा वापर साक्षर निवेदकापुरता करता येतो. ब) प्रश्नावली तंत्राचा वापर करून विस्तृत क्षेत्राचे अध्ययन करता येते. क) **प्रश्नावली छापील स्वरूपात नसते.** ड) प्रश्नावली वापरण्यासाठी संशोधक प्रशिक्षित असण्याची गरज नसते.
२३. प्रश्नावली वापरण्याचे फायदे खालीलपैकी कोणते आहेत.
- अ) प्रश्नावलीमुळे संशोधकाचा वेळ व पैसा वाचतो. ब) प्रश्नामुळे उद्दिष्ट पूर्ण तथ्यांचे संकलन करता येते. क) प्रश्नावलीमुळे वस्तुनिष्ठ माहिती जमा करता येते. ड) **वरीलपैकी सर्व**
२४. पर्यायी उत्तरे असणाऱ्या प्रश्नावलीला कोणत्या प्रकारची प्रश्नावली म्हणतात.
- अ) मुक्त ब) मिश्रित क) **बंदिस्त** ड) तथ्ययुक्त
२५. कोणत्या प्रश्नावलीच्या प्रकारात प्रश्न निश्चित आणि पूर्वनिर्धारित असतात.
- अ) **संरचित प्रश्नावली** ब) असंरचित प्रश्नावली क) चित्रमय प्रश्नावली ड) वरीलपैकी एकही नाही
२६. प्रश्नावली तंत्राचे खालीलपैकी कोणते गुण आहेत.
- अ) विस्तृत क्षेत्र अध्ययन व त्वरीत माहिती प्राप्ती ब) कमी खर्चिक क) वस्तुनिष्ठ माहिती ड) **वरीलपैकी सर्व**
२७. प्रश्नावली तंत्राच्या प्रमुख मर्यादा कोणती आहे.
- अ) कमी खर्चिक ब) **अल्प प्रतिसाद** क) वस्तुनिष्ठ तंत्र ड) त्वरीत माहिती
२८. प्रश्नावली तंत्राची वैशिष्ट्ये खालीलपैकी कोणती आहेत.
- अ) तंत्र संकलनाचे प्राथमिक साधन ब) मोठय अध्ययन क्षेत्राच्या तथ्यसंकलनासाठी उपयुक्त क) उत्तरदाता स्वतः प्रतिसाद नोंदवितो. ड) **वरीलपैकी सर्व**
२९. प्रश्नावली आणि अनुसूची तंत्रात प्रमुख फरक कोणता असतो.
- अ) प्रश्नावली उत्तरदात्याकडे पोस्टाने तर अनुसूची संशोधक स्वतःजवळ ठेवतो. ब) प्रश्नावली उत्तरदाता स्वतःभरता तर अनुसूची संशोधक स्वतःभरतो. क) **अ व ब दोन्हीही बरोबर** ड) अ व ब दोन्हीही चूक
३०. कोणत्या तंत्र संकलन तंत्रात संशोधक उत्तरदात्यांना प्रश्न विचारून माहिती भरत असतो.
- अ) प्रश्नावली ब) **अनुसूची** क) ऐतिहासिक पद्धत ड) सर्वेक्षण

प्रकरण तिसरे-संशोधन पद्धतीतील लेखन अहवाल

खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१. संशोधन सामग्री वा तथ्य प्राप्तीचा खरा आधार कोणता असतो.
- अ) मेंदू ब) **ज्ञानेंद्रिये** क) मजासंस्था ड) मन
२. संशोधन सामग्रीचे खालीलपैकी कोणते प्रकार आहे.
- अ) प्राथमिक संशोधन सामग्री ब) द्वितीयन संशोधन सामग्री क) **अ व ब दोन्हीही बरोबर** ड) अ व ब दोन्हीही चूक
३. प्राथमिक संशोधन सामग्रीच्या खालीलपैकी कोणत्या पद्धती आहेत.
- अ) प्रश्नावली ब) मुलाखत क) निरीक्षण ड) **वरीलपैकी सर्व**
४. संशोधनाला दिशा देणे, निष्कर्ष काढण्यास सहाय्यक, घटनाचे तौलनिक अध्ययन आणि समस्या निराकरणास सहाय्यक ही खालीलपैकी कशाची लक्षणे आहेत.
- अ) आशय विश्लेषण ब) **तथ्य संकलन** क) तथ्य निर्वचन ड) तथ्य विश्लेषण
५. प्राथमिक तथ्ये म्हणजे-----

- अ) संशोधन कर्ता हा स्वतः तथ्य संकलन तंत्राद्वारे तथ्याचे संकलन करतो. ब) संशोधन कर्ता इतरांनी आधीचे केलेले तथ्य संकलन वापरतो. क) संशोधक विविध संशोधन तंत्राचा वापर करून तथ्य संकलन करतो. ड) वरीलपैकी एकही नाही
६. द्वितीय तथ्ये म्हणजे-----
- अ) संशोधन कर्ता हा स्वतः तथ्य संकलन तंत्राद्वारे तथ्याचे संकलन करतो. ब) संशोधन कर्ता इतरांनी आधीचे केलेले तथ्य संकलन वापरतो. क) संशोधक विविध संशोधन तंत्राचा वापर करून तथ्य संकलन करतो. ड) वरीलपैकी एकही नाही
७. प्राथमिक आणि द्वितीय तथ्यातील फरक कोणता?
- अ) प्राथमिक तथ्ये संशोधक स्वतः संकलित करतो तर द्वितीय तथ्ये इतरांनी संकलित केलेली असतात. ब) प्राथमिक तथ्यांचे संकलन करताना प्रश्नावली, मुलाखत आणि निरीक्षण तंत्राचा वापर तर द्वितीय तथ्यात आत्मचरित्रे, पत्रे, सार्वजनिक प्रलेखाचा वापर केला जातो. क) प्राथमिक तथ्य विश्वसनीय तर द्वितीय तथ्यांची विश्वसनीयतेच्या बाबतीत संदिग्धता असते. ड) वरीलपैकी सर्व
८. वैयक्तिक कागदपत्रे, आत्मचरित्रे, वर्तमानपत्रे, शासकीय दस्तावेज, दुर्मिळ प्रलेख, रोजनिशी, दैनंदिनी, पत्रे, संस्मरणे आणि संशोधन अहवाल याचा समावेश कोणत्या प्रकारच्या तथ्यात होता.
- अ) प्राथमिक तथ्ये ब) द्वितीय वा दुय्यम तथ्ये क) संशोधन तथ्ये ड) वरीलपैकी एकही नाही
९. संशोधन सामग्रीबद्दल खालीलपैकी योग्य विधान निवडा.
- अ) संशोधन सामग्री वास्तविक स्वरूपात विद्यमान असतात. ब) संशोधन सामग्री मूर्त आणि अमूर्त दोन्ही स्वरूपाची असतात. क) बाह्यता आणि बाध्यता ही दोन्ही वैशिष्ट्ये संशोधनसा ममध्ये असतात. ड) वरीलपैकी सर्व
१०. प्राथमिक संशोधन सामग्रीचा खालीलपैकी मौखिक माहिती कोणत्या पद्धतीने मिळविता येते.
- अ) प्रश्नावली ब) मुलाखत क) निरीक्षण ड) अनूसूची
११. संशोधनाचे विश्लेषण करण्यासाठी संशोधकाला कोणत्या संशोधन सामग्रीवर विसंबून राहावे लागते.
- अ) प्राथमिक सामग्री ब) द्वितीय सामग्री क) तृतीय सामग्री ड) वरीलपैकी एकही नाही
१२. खालीलपैकी कोणती म्हण नमूना निवडीशी संबंधित आहे.
- अ) घरोघरी मातीच्या चुली ब) नाचता येईना अंगण वाकडे क) काखेत कळसा गावाला वळसा ड) शितावरून भाताची परीक्षा
१३. खालीलपैकी नमूना निवडीच्या कोणत्या पायऱ्या आहेत.
- अ) समग्राचे निश्चितीकरण ब) घटकांची निश्चिती क) नमून्याचा आकार ड) वरीलपैकी सर्व
१४. समग्रातील सर्व एककांना नमून्यात निवडण्याची समान संधी खालीलपैकी कोणत्या नमूना निवड पद्धतीत मिळत असते.
- अ) संभाव्य नमूना निवड ब) गैरसंभाव्य नमूना निवड क) सोयीस्कर नमूना निवड ड) स्वयंनिर्वाचित नमूना निवड
१५. नमूना निवडीचे गुण कोणते आहेत.
- अ) वेळ, श्रम व पैसाची बचत ब) विस्तृत अध्ययन क्षेत्रासाठी उपयुक्त क) प्राथमिक तथ्य संकलनासाठी उपयुक्त ड) वरीलपैकी सर्व
१६. नमूना निवडीच्या मर्यादा कोणत्या?
- अ) पूर्वग्रह शक्यता ब) प्रतिनिधीत्वाच्या अडचणी क) नमूना निवडीची असंभाव्यता ड) वरीलपैकी सर्व
१७. नमूना निवडीचे मुख्य प्रकार कोणते?
- अ) संभाव्य नमूना निवड ब) गैर-संभाव्य नमूना निवड क) अ व ब दोन्हीही बरोबर ड) अ व ब दोन्हीही चूक
१८. संभाव्य नमूना निवडीचे खालीलपैकी कोणते प्रकार आहेत.
- अ) सरल यादृच्छिक नमूना ब) व्यवस्थाबद्ध नमूना क) एकक पूंज नमूना ड) वरीलपैकी सर्व
१९. गैर-संभाव्य नमूना निवडीचे खालीलपैकी कोणते प्रकार आहेत.

- अ) सोयीस्कर नमूना निवड ब) कोटा नमूना निवड क) स्नोबॉल नमूना निवड ड) वरीलपैकी सर्व
२०. लॉटरी पद्धत, कार्ड वा तिकिट पद्धत आणि ठराविक क्रम पद्धत कोणत्या नमूना निवडीचे प्रकार आहेत.
अ) सरल यादृच्छिक नमूना ब) सहेतूक नमूना क) व्यवस्थाबद्ध नमूना ड) कोटा नमूना
२१. १०, २०, ३०, ४०, ५०----- या पद्धतीने निवडल्या जाणाऱ्या नमूना निवड पद्धतीला काय म्हणतात?
अ) कोटा पद्धत ब) व्यवस्थाबद्ध पद्धत क) ग्रीड पद्धत ड) लॉटरी पद्धती
२२. कोणत्या पद्धतीला समग्राला विविध वर्गात विभाजित करून प्रत्येक वर्गातून एकक निवड निश्चित केली जाते.
अ) लॉटरी पद्धत ब) कोटा पद्धत क) ग्रिड पद्धत ड) तिकिट पद्धत
२३. सोयीस्कर नमूना म्हणजे-----
अ) संशोधक सोयीनुसार नमूना निवडतो ब) संशोधक जाणीवपूर्वक उद्देश ठेवून नमूना निवडतो क) संशोधक नमूना निवडीस समान संधी देतो ड) यापैकी नाही.
२४. स्वयं निर्वाचित नमूना (Self Selection Sampling) म्हणजे-----
अ) संशोधक स्वतः नमूना निवडतो. ब) व्यक्ती स्वतःहून नमूनांचे एकक बनण्याची इच्छा संशोधकाकडे व्यक्त करतात क) क्रमबद्ध पद्धतीने नमूना निवडला जातो ड) वरीलपैकी एकही नाही
२५. संशोधन अहवाल लेखनाची खालीलपैकी कोणती उद्दिष्ट्ये आहेत.
अ) ज्ञानाची व्यवस्थित मांडणी करणे ब) नवीन संशोधन कार्याला चालना क) संशोधन पदवी प्राप्त करणे ड) वरीलपैकी सर्व
२६. संशोधन कार्याचे आधुनिक काळात खालील कोणत्या कारणामुळे महत्त्व वाढते आहे.
अ) ज्ञानाचा प्रसार ब) धोरण आखणीस उपयुक्त क) व्यावहारिक उपयोग ड) वरीलपैकी सर्व
२७. संशोधनाचा अंतिम टप्पा कोणता असतो.
अ) संशोधन आराखडा ब) गृहित कृत्य निर्मिती क) तथ्य संकलन ड) संशोधन अहवाल
२८. प्रस्तावना, समस्या वर्णन, तथ्य संकलन पद्धती, नमूना निवड योजना, विश्लेषण व निर्वचन, सूचना, उपयोजन आणि परिशिष्ट हे -----चे प्रमुख घटक आहेत.
अ) संशोधन आराखडा ब) संशोधन अहवाल क) तथ्य संकलन पायऱ्या ड) सामान्यीकरण
२९. संशोधन अहवालाबाबत अचूक विधान निवडा.
अ) संशोधनाचे परिणाम इतरांच्या माहितीकरिता प्रस्तुतीसाठी अहवाल आवश्यक असतो. ब) विषयांमध्ये अंतर्भूत वास्तविक परिस्थिती स्पष्टतेसाठी संशोधन अहवाल लेखनाची गरज असते. क) ज्ञानाची वृद्धी वा ज्ञान प्रसारासाठी संशोधन अहवाल हे उपयुक्त साधन आहे. ड) वरीलपैकी सर्व
३०. भाषा व पारिभाषिक शब्द समस्या, संकल्पना व वस्तुनिष्ठतेची समस्या, सत्यप्रकटीकरण व ज्ञानस्तराची उणीव ह्या----- तयार करतांना येणाऱ्या प्रमुख समस्या आहेत.
अ) संशोधन आराखडा ब) संशोधन अहवाल क) नमूना निवड ड) प्रश्नावली
३१. संशोधन अहवालाबाबत अचूक विधान निवडा.
अ) अहवालामुळे ज्ञान प्रसारास मदत होते. ब) अहवालामुळे नवीन अध्ययनाकरिता गृहित कृत्य निर्मितीस उपयुक्त ठरतो. क) अहवालामुळे सामाजिक योजना वा विकासास सहाय्य मिळते. ड) वरीलपैकी सर्व
३२. अहवाल लेखनात कोणती सावधगिरी बाळगणे अपेक्षित आहे.
अ) शास्त्रीय भाषा व गृहित कृत्य स्पष्टता ब) तर्कशुद्ध प्रतिपादन क) अ व ब दोन्हीही बरोबर ड) अ व ब दोन्हीही चूक
३३. प्राथमिक विभाग, मुख्य विभाग, संदर्भ विभाग हे -----चे मुख्य विभाग मानले जातात.
अ) संशोधन विषय ब) संशोधन आराखडा क) नमूना निवड योजना ड) संशोधन अहवाल

३४. शीर्षक पृष्ठ, सहयोग देणाऱ्यांचे धन्यवाद, अनुक्रणिका, संशोधन आकृतिबंधाचा----- संशोधन अहवालातील विभागात समावेश असतो.
- अ) **प्राथमिक विभाग**   ब) मुख्य विभाग   क) संदर्भ विभाग   ड) यापैकी नाही
३५. प्रस्तावना, सामुग्री, संशोधन प्रणाली, सामुग्री विश्लेषण, सूचना व निष्कर्षाचा समावेश संशोधन अहवालातील कोणत्या भागात समाविष्ट असतो.
- अ) प्राथमिक विभाग   ब) **मुख्य विभाग**   क) संदर्भ विभाग   ड) यापैकी नाही
३६. संदर्भ विभागात कोणत्या घटकांचा समावेश होता.
- अ) ग्रंथ सूची   ब) परिशिष्ट   क) सूची पत्र   ड) **वरीलपैकी सर्व**
३७. संशोधनाचे फलित म्हणजे ----- होय.
- अ) **निष्कर्ष**   ब) सिद्धांत   क) ज्ञान   ड) तथ्य
३८. निष्कर्षाचे स्वरूप खालीलपैकी कोणते आहे.
- अ) तार्किकता   ब) वर्णनात्मकता   क) संक्षिप्त स्पष्टीकरण   ड) **वरीलपैकी सर्व**
३९. निष्कर्षाचे महत्त्व खालीलपैकी कोणत्या कारणामुळे आहे
- अ) संशोधन फलिताची जाण   ब) संशोधन उपाययोजना सूचविण्यासाठी   क) नवीन संशोधनला चालना   ड) **वरीलपैकी सर्व**
४०. सामाजिकशास्त्रात संदर्भ लिहिण्यासाठी खालीलपैकी कोणत्या पद्धती वापरल्या जातात.
- अ) APA   ब) MLA   क) Chicago   ड) **वरीलपैकी सर्व**